

UPEVNĚNÍ SOVĚTSKÉ MOCI NA VESNICI

Karol Ondris

V dějinách Velké říjnové socialistické revoluce významné místo zaujímají otázky politiky strany a sovětské moci na vesnici. Důležitým článkem této politiky v prvním roce trvání sovětské moci jsou výbory vesnické chudiny, ustavované na podzim roku 1918. Pochopit jejich význam znamená především pochopit zvláštnosti Velké říjnové socialistické revoluce.

V čem tato zvláštnost spočívá? V tom, že její bezprostřední a nejbližší úlohou je dovršení buržoasně demokratické revoluce, t. j. očista sociálních poměrů země od středověku, od nevolnictví, od feudalismu.¹ Otázky buržoasně demokratické revoluce řeší ale Říjnová revoluce jen »... mimochodem, jako „vedlejší produkt“ naší hlavní a skutečné, *proletářsky* revoluční, socialistické činnosti«. ² Jinak řečeno — bez Říjnové revoluce nemohla být buržoasně demokratická revoluce dovršena, ale stejně i Říjnová revoluce nemohla být pevně zajištěna bez dovršení buržoasně demokratické revoluce. Její dovršení je totiž otázkou další existence sovětské moci, otázkou dalšího vývoje revoluce. Je otázkou bytí, či nebytí, otázkou spojenců proletariátu, třídní základny jeho moci — pevného svazku proletariátu s pracujícím a vykořisťovaným rolnictvem.

Pokud však Říjnová revoluce dokončovala revoluci buržoasně demokratickou, je pochopitelně přijímána se sympatiemi veškerým rolnictvem. To je konečně také jedna z příčin jejího poměrně snadného uskutečnění. Rolnictvo jako celek jde za sovětskou mocí proti statkářství, neboť ví, že sovětská moc vedená bolševiky půjde v této věci do důsledků. Proto také v prvních měsících vítězství revoluce charakterisuje vesnici duch jednoty rolnictva proti statkáři. Jde ovšem o jednotu dočasnou, pod níž se na krátkou dobu utlumily nesmiřitelné třídní rozpory mezi pracujícím a vykořisťovaným rolnictvem na straně jedné a kulactvem na straně druhé. Jde o přechodně nutný stav v době, kdy revoluce ještě zůstává revolucí rolnickou a nepřekračuje buržoasní rámec.

¹ Viz V. I. Lenin: Spisy 33, Praha 1955, str. 43.

² V. I. Lenin: Spisy 33, Praha 1955, str. 45.

S této strany hrozí revoluci největší nebezpečí, neboť zkušenost »... ze všech revolucí, které dosud v Evropě byly, názorně dokazuje, že revoluci nevyhnutelně čeká porážka, nezlomí-li rolnictvo nadvládu kulaků.«³ Proletariát ovšem nemohl provést Říjnovou revoluci na vesnici hned. Kdyby se byl o to pokusil, »... aniž vyčkal třídního rozvrstvení vesnice, aniž je dovedl *připravit* a uskutečnit, kdyby se byl pokusil „nadekretovat“ občanskou válku nebo „zavedení socialismu“ na vesnici, kdyby se byl pokusil obejít se bez dočasného bloku (svazku) s rolnictvem vůbec, bez řady ústupků střednímu rolníkovi apod. — pak by to bylo *blanquistické* překroucení marxismu, pak by to byl pokus *menšiny* vnutit svou vůli většině, pak by to byl theoretický nesmysl, nepochopení toho, že revoluce veškerého rolnictva je *ještě* revolucí buržoasní a že ji bez řady přechodů, přechodných stupňů, není možno v zaostalé zemi učinit socialistickou.«⁴

Proletariát i rolnictvo potřebovalo čas. Rolnictvo k vyhranění třídních rozporů na vesnici, k třídní diferenciaci a k názornému, praktickému přesvědčení o nesmiřitelnosti zájmů pracujícího a vykořisťovaného rolnictva nejen se statkářem, ale i s kulactvem.

Proletariát a sovětská moc potřebovala čas. Potřebovali jej k upevnění sovětské moci ve městech, gubernských a újezdských centrech, ke konsolidaci sil pracujících a vymanění pracujících zejména na vesnici z vlivu maloburžoasních, kompromisnických stran. Prostě k vytvoření organizačních a politických předpokladů pro uskutečnění tak dalekosáhlého převratu na vesnici, jakým se stává ustavení výborů vesnické chudiny, převratu, jenž si významem nezadá s převratem uskutečněným v říjnu 1917.

Všechny tyto předpoklady jsou vytvářeny v podstatě v průběhu prvních 8—10 měsíců trvání sovětské moci. Jen po jejich vytvoření přechází strana a sovětská moc k uskutečnění úkolů druhé etapy revoluce. »První etapou bylo převzetí moci ve městě, zavedení sovětské formy vlády. Druhou etapou bylo to, co je pro všechny socialisty základní, bez čeho socialisté nejsou socialisty: oddělení proletářských a poloproletářských živlů na vesnici, jejich semknutí s městským proletariátem k boji proti buržoasii na vesnici.«⁵ Nejdůležitějším úkolem nejen vnitřní výstavby, nýbrž celé revoluce je nutnost zorganizování vesnické chudiny, její sjednocení pod vedením proletariátu k boji za zlomení odporu kulactva, za zlikvidování jeho politického a hospodářského vlivu na vesnici a za vymanění pracujícího a vykořisťovaného rolnictva z tohoto vlivu.

Avšak nejenže předpoklady umožňují straně a sovětské moci přechod k útoku, ale samotná vnitřně politická a mezinárodně politická situace si vynucuje urychlený přechod k útoku. Roste troufalost kulactva, jak ukazuje

³ V. I. Lenin: Spisy 28, Praha 1954, str. 172.

⁴ V. I. Lenin: Spisy 28, Praha 1954, str. 309.

⁵ V. I. Lenin: Spisy 29, Praha 1955, str. 197.

příklad 54 kulackých povstání v první polovině roku 1918 jen ve čtyřech guberniích centrální černozemní oblasti.⁶ Roste se vzpruhou, již se kulactvu dostává kontrarevolučním vystoupením československých legií, akcemi mezinárodní reakce a jejich vnitřních spojenců — kompromisnických stran, zejména pokusem »levých« eserů o povstání v době konání V. Všeruského sjezdu sovětů.

Hlavní nebezpečí nepředstavují ovšem kulacká povstání. Isolovanost povstání a dále to, že se jim ještě nedostává plné podpory ze zahraničí, umožňuje jejich poměrně lehkou likvidaci, a to zejména proto, že se neopírají o žádnou širší sociální základnu. Sovětská moc musela zaútočit dříve, než by se kulactvo stačilo zorganizovat.

Hlavní nebezpečí pro socialistický stát představuje kulactvo na úseku zásobovacím. Odmítá prodávat obilí za pevně stanovené ceny a sabotuje obilní monopol. Vyvoláním hladu chce přinutit sovětskou moc k tomu, aby se zřekla socialistických opatření, a v dalším vývoji usilovat o její svržení. Děje se tak za situace, kdy resoluce V. Všeruského sjezdu sovětů z 5. července 1918 konstatuje, že zásobovací otázka »... je v současné době hlavní otázkou našeho vnitřního života. Všechny kontrarevoluční pokusy v poslední době se pokoušejí využít hlavně našich zásobovacích obtíží.«⁷

Spekulace, tato nejhorší forma vykořisťování, je spolu se sabotáží zásobovacích opatření, zejména obilního monopolu, hlavní příčinou hladu. Zásoby obilí v rukou kulactva mu umožňují zachovávat si vliv na vesnici a nepříznivě ovlivňovat kolísání středního rolníka. Vzhledem k palčivosti zásobovací otázky, jež se stává centrem činnosti všech sovětských orgánů, uskutečňuje se tento boj pod heslem, jímž V. I. Lenin charakterisuje situaci: »Boj za obilí je bojem za socialismus!« V jeho znamení mobilisuje a organizuje strana masy proletářských a poloproletářských živlů na vesnici k boji proti kulactvu a k tvoření jejich zvláštní třídní organizace — výborů vesnické chudiny.

Základ k masovému tvoření výborů vesnické chudiny — kombedů — položil dekret VÚVV z 11. června 1918 »O organizaci vesnické chudiny a jejím zásobování obilím, předměty denní potřeby a zemědělským nářadím.«⁸ Jím je usměrněna revoluční tvořivá iniciativa pracujících a vykořisťovaných mas na vesnici do řečiště výstavby nového státu, upevnění sovětské moci na vesnici, zajištění zásobování a potlačení odporu kulactva.

⁶ Viz Kombedy RSFSR — Sborník dekretů i dokumentů o komitetech bednoty, Moskva 1933, str. 33.

(V dalším: »Kombedy RSFSR«.)

⁷ Sjezdy sovetů RSFSR v postanovleniach i rezoljuciach — Sborník dokumentů, Moskva 1939, str. 85.

(V dalším: »Sjezdy sovetů RSFSR«.)

⁸ Sobranie zakonov i rasporjaženij rabočego i krestjanskogo praviteľstva RSFSR, 1918, č. 43/525 — publikováno v Izvěstijch 12. června (30. května) 1918.

(V dalším: »SU RSFSR...«)

Smysl dekretu, jak to výstižně vyjadřuje delegát Šackého újezdu na I. sjezdu předsedů újezdních výborů vesnické chudiny a gubernských instruktorů v Tambově ». . . je tento — moc ve městech byla převzata a teď to nutno udělat i na vesnici. Překáží kulactvo. Nutno s ním bojovat. Kulaky nutno vzít do evidence a potom brát do evidence i ostatní. Nutno rozdělit ovce od kozlů. Pokud není boj, pokud je ticho, jasno, je před námi něco, ale neví se co.⁹ Jinými slovy — zorganizovat a sjednotit vesnickou chudinu a střední rolnictvo proti kulactvu, rozdělit vesnici na dva tábory, na tábor vykořisťovaných a vykořisťovatelů a uskutečnit na vesnici to, co bylo uskutečněno ve městě, provést na vesnici socialistickou revoluci.

1. DEKRET O VÝBORECH VESNICKÉ CHUDINY

Vydání dekretu nutno vidět v souvislosti se situací na vesnici a s celkovou zásobovací politikou sovětské moci. Především jak vypadá situace na vesnici, ve vesnických sovětech? Vcelku lze říci, že v důsledku uvedené zvláštnosti Říjnové revoluce velmi vážně. Výstižně ji charakterisují slova zmocněnce vesnické chudiny z Vjazovské volosti (Pskovská gubernie). Podle nich ». . . se žije „úplně jako za Nikolaje. Kulaci a popové je drží v rukou“. Pozemkový volostní výbor a podobné organisace neodpovídají svému určení. Organizovat nové volby je velmi těžké, neboť od počátku až do konce pracuje ve výborech místní kulactvo.¹⁰

Sověty, případně i jiné orgány na vesnici a ve volosti nejsou v této době orgány diktatury proletariátu, orgány pracujícího a vykořisťovaného rolnictva, nýbrž jakýmsi celoroľnickými orgány. Pod firmou celoroľnických zájmů se ovšem ve skutečnosti ukrývají zájmy kulactva, jež využívá nedostatečné organisovanosti chudiny a svého hospodářského a politického vlivu a i po Říjnové revoluci drží ve vesnicích a volostech rozhodující posice.

Vliv kulactva se neomezuje jen na sověty. Kulaci se zmocňují nejlepších částí velkostatkářského a jiného majetku, jenž podle dekretu »O půdě« podléhal konfiskaci. Využívají svého vlivu k sabotáži opatření sovětské moci a ke klamání vesnického obyvatelstva. Dělal se to, jak řekl instruktor Kozlovského újezdního sovětu (Tambovská gubernie) tak, že ». . . přišel dekret, přečetl se obyvatelstvu vesnice na shromáždění a potom se nechal ležet. . .¹¹ Případně se vůbec zamlčel.

Ovšem praktická politická zkušenost pracujícího a vykořisťovaného rolnictva spojená s třídní diferenciací na vesnici vede dříve nebo později k poznání nutnosti organisace a nejednou k vzniku zvláštních třídních organisací

⁹ Sověty v epochu vojennogo kommunizma, I., — Sborník materialov, Moskva 1929, str. 343.

(V dalším: »Sověty v epochu vojennogo kommunizma«.)

¹⁰ Sověty v Oktjabre — Sborník dokumentov, Moskva 1928, str. 214. Citováno ze zprávy »Informačního listu lidového komisariátu zemědělství« ze dne 13. února (31. ledna) 1918.

¹¹ Sověty v epochu vojennogo kommunizma I., str. 345.

proletářských a poloproletářských živlů na vesnici ještě před vydáním dekretu. Jejich organizátory jsou často příslušníci dělnické třídy odcházející na venkov před nezaměstnaností a hladem. Dále vojáci vracející se z fronty, kteří se zde seznámili s myšlenkami bolševiků. A konečně zásobovací oddíly vysílané sovětskou mocí na vesnici.

Předchůdci výborů chudiny po vítězství Říjnové revoluce vznikají ovšem ještě živelně a často i bez pevného cíle. Živelnost vzniku nezmenšuje však v ničem jejich význam. Stávají se ohnisky uvědomělého třídního boje proti hlavnímu nepříteli sovětské moci a socialismu — kulakovi. Dekret z 11. června 1918 dává celému tomuto hnutí pevnou formu a cíl, a hlavně — významnou pomoc se strany dělnické třídy, která ve formě zásobovacích oddílů posílá na vesnici tisíce svých nejlepších příslušníků. O jejím rozsahu svědčí počet 30.000 dělníků, kteří na výzvu strany odcházejí v roce 1918 z hladovějících měst a gubernií na venkov. »Pochod« dělnické třídy na venkov na pomoc vesnické chudině je zvláštní formou bezprostředního vlivu dělnické třídy na rozvíjení třídního boje na vesnici, na organisování vesnické chudiny a na upevňování svazku proletariátu s pracujícím a vykořisťovaným rolnictvem.

Příčiny vzniku předchůdců výboru chudiny v mnohém osvětlují slova zástupce Bulgakovské volosti na zasedání Kirsanovského újezdního výboru vesnické chudiny (Tambovská gubernie). »Náš výbor — řekl — se organisoval ve skutečnosti již v únoru t. r., když ještě nebyl vydán dekret o jejich organisování; kulaci v naší vesnici se vždy chovali nepřátelsky vůči chudině, nadávající jí povalečů a podobně; když dělili hospodářský majetek, chudině se dostalo jen inventáře, obilí si vzali boháči.«¹² Nejde o ojedinělý případ. Ve městě Usmaně v Tambovské gubernii se již počátkem prosince 1917 koná zvláštní újezdní sjezd nejchudších rolníků. V téže gubernii vzniká v prosinci 1917 zvláštní orgán vesnické chudiny ve vesnici Novoklenskoje.¹³ A podobných případů je řada.

Nejpraktičtějším poučením pro pracující a vykořisťované rolnictvo se stává uskutečňování maloburžoasního požadavku »vyrovnávacího užívání půdy«, jenž svým vnitřním rozporem musel přivést rolnictvo do konfliktu s kulactvem, jelikož po konfiskaci velkostatkářské a jiné půdy postihuje především kulactvo. Strana na tento požadavek přistupuje, i když jej neschvaluje. Činí tím ústupek maloburžoasním rovnostářským náladám rolnictva. Přistupuje naň, neboť je přesvědčena, že sám život přesvědčí rolnictvo o jeho nesprávnosti. Navíc v dané situaci realizování tohoto požadavku urychluje proces třídní diferenciace na vesnici, jelikož naráží nutně na odpor kulactva.

¹² Sovety v epochu vojennogo kommunizma I., str. 358.

¹³ Viz Kombedy RSFSR, str. 10.

Dekret z 11. června 1918 navazuje nejen na tradici zvláštních třídních organizací rolnictva na vesnici po Říjnové revoluci. Podobné organizace na vesnici vznikají ještě před Říjnem. Nelze je však úplně ztotožnit s kombědy, neboť vznikají za jiné situace a s jinými cíli. Ukazuje to několik následujících příkladů. V masovém měřítku vznikají takovéto organizace po únorové revoluci 1917 hlavně v Pobaltí (Estonsko a Lotyšsko), a to organizace bezzemků, kteří tvořili $\frac{3}{4}$ veškerého obyvatelstva, jak se říká ve zprávě o sjezdu bezzemků v Lifljandské gubernii v městě Volmar z dubna 1917.¹⁴ Ukazuje to na velkou koncentraci pozemkového vlastnictví. V dubnu téhož roku se ustavuje v gubernii Lubanský sovět batraků.¹⁵ Předchůdci kombědů mají někdy odborářský charakter a sledují zlepšení pracovních podmínek. Ukazuje to příklad z Jekatěrinoslavska, kde sovět dělnických a vojenských zástupců svolal na 6. července (22. června) 1917 první sjezd zemědělských dělníků s cílem úpravy pracovních poměrů s vlastníky půdy.¹⁶

Jak ukazují dějiny, vznik výborů vesnické chudiny není »výmyslem« strany a sovětské moci, ale nutností. Vždyť třídní organizace pracujícího a vykořisťovaného rolnictva vznikají z jeho iniciativy a z praktických potřeb jeho boje dávno před vydáním dekretu z 11. června. Jen proto se mohly stát a staly se po vydání dekretu skutečně masovou organizací na vesnici. Jen proto je možno po vyjití dekretu pozorovat přímo lavinovitý proces jejich vzniku. Byly prostě objektivní nutností, neboť jinak revoluce nemohla pokračovat a její vítězství nemohlo být pevně zajištěno.

Na nutnost vytvoření zvláštní třídní organizace chudiny na vesnici ukazuje také strana a V. I. Lenin. V »Dopisech z daleka« psal na př.: »Využívající svobody nového režimu a sovětů dělnických a vojenských zástupců, musíme se nyní vynasnažit především a po výtce tyto mašy *uvědomit a organisovat*. Sověty rolnických zástupců, sověty zemědělských dělníků — toť jeden z nejnaléhavějších úkolů. Budeme při tom usilovat nejen o to, aby zemědělstí dělníci ustavovali své zvláštní sověty, nýbrž i o to, aby se nemajetní a chudí rolníci organizovali *odděleně* od rolníků zámožných«.¹⁷

Tentýž požadavek vytyčuje V. I. Lenin také ve známých Dubnových thesích a zdůrazňuje jej i v řadě jiných prací, na př. v práci »Nejbližší úkoly sovětské moci«, v dopise pitěnským dělníkům »O hladu« atd. Stejně tak v řadě dekretů a jiných aktů sovětské moci je vytyčen podobný požadavek. Na př. v Dopise lidového komisaře vnitra »O organizaci místní samosprávy« ze 6. ledna 1918 (24. prosince 1917) čteme: »Při organizování sovětů dělnic-

¹⁴ Sověty krestjanskich deputatov i drugije krestjanskije organizacii (Mart — Oktjabr 1917), 1/2, Moskva 1929, str. 213.

(V dalším: »Sověty krestjanskich deputatov i drugije krestjanskije organizacii«.)

¹⁵ Sověty krestjanskich deputatov i drugije krestjanskije organizacii, 1/2, str. 213. Batrak — zemědělský nádeník.

¹⁶ Sověty krestjanskich deputatov i drugije krestjanskije organizacii, 1/2, str. 217.

¹⁷ V. I. Lenin: Vybrané spisy 1, Praha 1950, str. 849.

kých zástupců nutno mít na zřeteli, aby sjednotily skutečně demokratické, proletářské a poloproletářské elementy na vesnici, aby v nich neměli místo kulaci, obchodníci a podobní představitelé nevolnických vztahů.«¹⁸

Ještě důrazněji to vyžaduje resoluce Všeruského ústředního výkonného výboru z 20. května 1918 »Úkoly sovětů na vesnici«, v níž se píše: »Všeruský ústřední výkonný výbor po posouzení otázek a úkolů sovětů na vesnici považuje za nezbytné poukázat na neodkladnost úkolů sjednocení pracujícího rolnictva proti vesnické buržoasii. Všechny místní sověty zástupců musí okamžitě zahájit a energicky pokračovat ve vyjasňování protikladnosti zájmů chudiny a uskutečňování její diktatury.«¹⁹

Dekret z 11. června nutno na druhé straně vidět v souvislosti s celkovou zásobovací politikou sovětské moci a opatřeními, jež směřují k její realisaci. Základní myšlenkou, z níž tato politika vychází, je nahrazení živelného procesu směny mezi městem a venkovem, mezi průmyslem a zemědělstvím, směnou regulovanou státem. Jen nashromážděním potřebných zásob v rukou jednoho celostátního orgánu a jejich třídním rozdělováním mezi obyvatelstvo lze úspěšně bojovat proti spekulaci a lze zajistit zásobování obyvatelstva a Rudé armády nejnutnějšími potravinami a předměty denní potřeby.

Hlavní součástí tohoto úkolu je zavedení obilního monopolu. To ovšem vyžaduje splnění podmínek formulovaných v »Provolání Rady lidových komisařů k dělníkům a rolníkům o organizaci ozbrojených oddílů k boji proti nepřátelům lidu a vesnické buržoasii«²⁰ z 29. května 1918: »Centralisace veškerého zásobování, organizované využití uvědomělých kádrů hladovějících dělníků a rolníků a sjednocení vesnické chudiny v obilnářských guberniích — to jsou úkoly, o jejichž řešení v boji proti hladu usiluje ústřední moc...«

Sovětská moc postupně realisuje řadou dekretů všechny tři podmínky. Zvláště významný je mezi nimi dekret VÚVV »O poskytnutí mimořádných plných mocí pro boj s vesnickou buržoasií, ukrývajících zásoby obilí a spekulujících s nimi, lidovému komisariátu zásobování«,²¹ známý v historii také pod jménem — »dekret o zásobovací diktatuře«. Dále také dekret VÚVV »O reorganizaci lidového komisariátu zásobování a místních zásobovacích orgánech«²² a konečně řada dekretů o zásobovacích oddílech dělníků, jako na př. dekret Rady lidových komisařů »O přitažení dělnických organizací k výkupu obilí«²³ atd.

¹⁸ SU RSFSR 1917, č. 12/179.

¹⁹ Kombedy RSFSR, str. 11.

²⁰ Leninskij sborník XVIII., str. 99.

²¹ SU RSFSR 1918, č. 35/468 — publikováno v Izvestiích dne 14. května 1918.

²² SU RSFSR 1918, č. 38/498 — publikováno v Izvestiích dne 31. května 1918.

²³ SU RSFSR 1918, č. 57/633 — publikováno v Izvestiích dne 6. srpna 1918.

Jakýmsi dovršením zásobovacích opatření jsou dekrety směřující k využití družstevnictví pro úkoly zásobovací a současně k socialistické přestavbě vesnice, k výchově rolnictva v duchu družstevnictví. Je to např. dekret »O spotřebních družstevních organizacích«²⁴ atd.

Dekret z 11. června tak organicky zapadá do celkového rámce zásobovacích opatření sovětské moci. Současně však přesahuje rámec opatření čistě zásobovacího, což je zjev charakteristický také pro jiné dekrety, zjev názorně ukazující cílevědomost sovětské moci opírající se o vědecký přístup k jevům společenského života. Ukazuje na umění spojení praktických opatření s řešením nejzákladnějších životních otázek socialistické revoluce.

Název dekretu a třídních organizací chudiny na vesnici nesmí ovšem mýlit, jako by šlo pouze o orgány chudiny. Právě naopak. Strana od počátku bojuje proti podobnému zužujícímu výkladu dekretu a zdůrazňuje, že kombědy »... musí být revolučním orgánem veškerého rolnictva proti bývalým statkářům, kulakům, kupcům a popům a ne jen orgánem vesnického proletariátu proti veškerému ostatnímu vesnickému obyvatelstvu. Svazek dělníků a rolníků zvítězil nad statkáři a buržoasií v říjnu minulého roku. Jen tento svazek může zachovat půdu rolníkům, továrny a závody dělníkům a upevnit dělnicko-rolnickou moc. Svazek dělníků a rolníků povede také ke konečnému vítězství socialismu,« píše se v telegramu V. I. Lenina a A. D. Cjurpa z 18. srpna 1918 gubernským sovětům a zásobovacím výborům.²⁵

Důležitou otázku poměru k střednímu rolníkovi řeší dekret zásluhou V. I. Lenina. Na jeho návrh je původní text čl. 2 nahrazen novou formulací. Původní formulace mohla nejen vést k vylučování středního rolníka z kombědů, ale nebyla ani dostatečnou zárukou proti pronikání kulactva do kombědů. Upravené znění podobné nejasnosti vylučovalo nebo alespoň omezovalo na minimum.²⁶

Název — výbory vesnické chudiny — vyjadřoval, že jen vesnická chudina, která je pevným spojencem proletariátu v boji za svržení kapitalismu a vítězství socialistické revoluce a tvoří většinu obyvatelstva vesnice, může být jádrem sjednocení veškerých sil na vesnici pod vedením dělnické třídy. Vyjadřoval konečně odlišnost kombědů od volostních a vesnických sovětů a zdůrazňoval, že jsou skutečně orgány třídními, orgány diktatury prole-

²⁴ SU RSFSR 1918, č. 32/418 — publikováno v Izvestiích dne 16. dubna 1918.

²⁵ Leninskij sbornik XVIII., str. 143—144.

²⁶ Původní text čl. 2 zněl: »Členy volostních a vesnických výborů chudiny mohou být drobní rolníci a osoby neužívající námezdní práci.«

Definitivní text čl. 2 zněl: »Volit a být zvoleni do volostních a vesnických výborů chudiny mohou bez jakýchkoli omezení všichni původní a jiní přistěhovalí obyvatelé vesnic a vesniček (seř i dereveň), s výjimkou známých kulaků a boháčů, hospodářů s přebytky obilí nebo jiných potravin anebo vlastních obchodně-průmyslové podniky, v nichž používají práci batraků nebo nájemnou práci atd.« V poznámce ke článku se ještě uvádí: »Obyvatelé, používající námezdní práci v rozsahu, jež nepřevyšuje spotřební normu, mohou volit a být zvoleni do výborů vesnické chudiny.«

tariátu a ne všeobecnými orgány celoroľnickými, jakými jsou v této době sověty na vesnici.

Otázka poměru k střednímu roľníkovi je jednou ze základních otázek revoluce. Do popředí zájmu se dostává počátkem r. 1919, kdy strana přechází od politiky neutralisace středního roľníka k politice pevného svazku s ním. Kombědy sehrály právě v tomto směru významnou roli, neboť připravily podmínky pro přechod k této politice, vytyčené VIII. sjezdem strany v březnu 1919 v resoluci »O poměru k střednímu roľnictvu«.²⁷

2. TVOŘENÍ VÝBORŮ VESNICKÉ CHUDINY

Nejlepším důkazem připravenosti a zralosti situace je rychlost, s jakou výbory vesnické chudiny vznikají po vydání dekretu z 11. června. Různost místních podmínek mezi jednotlivými velkými hospodářskými celky, ale také mezi guberniemi a dokonce i mezi újezdy a volostmi těchto gubernií však způsobuje, že lze pozorovat značné rozdíly při tvoření kombědů v době a rychlosti jejich vzniku a pod. Záviselo to na vyhraněnosti třídních rozporů na vesnici, na stupni organisovanosti chudiny, na síle stranických a sovětských organisací, na pomoci zásobovacích oddílů chudině a pod.

Masové tvoření výborů chudiny začíná v podstatě v červenci 1918 a vrcholí v polovině září 1918, kdy vzniká kolem 70 % všech existujících výborů chudiny. Podle neúplných údajů lidového komisariátu vnitra je jich zaregistrováno 31.268. V dalších měsících probíhá hlavně proces očišťování výborů od kulackých živlů a přitahování středního roľnictva.²⁸

Současně lze pozorovat různost organisačních forem, způsobů tvoření kombědů atd. Příčiny jsou v podstatě stejné, jak je uvedeno výše. Zvláštní význam v tomto směru má práce stranických organisací, vyšších článků sovětského systému, zejména újezdních výkonných výborů a oddělení správy a práce zásobovacích oddílů a výborů, neboť hlavními cestami, jimiž se kombědy tvoří, je agitace, instruktáž a sjezdy.

Dekret ukládá místním sovětům dělnických a roľnických zástupců organisovat výbory chudiny za stálé účasti zásobovacích orgánů a pod všeobecným vedením lidového komisariátu zásobování a Všeruského ústředního výkonného výboru. Za důsledné uskutečňování dekretu jsou odpovědny gubernské a újezdní sověty spolu s volostními sověty. V tomto smyslu je vydána většina instrukcí gubernských výkonných výborů přinášejících po-

²⁷ Viz, KSSS v resolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání OV I., Praha 1954, str. 387—389.

²⁸ Viz Kombědy RSFSR, str. 19.

drobnější úpravu těch otázek, kde to vyžadují místní podmínky, např. silný vliv kulactva anebo přímo kulactvem ovládané sověty a pod.²⁹

Výbory chudiny zakládají podle místních podmínek chudina z vlastní iniciativy anebo stranické organisace, újezdni sověty, zásobovací orgány, továrensko-závodní výbory. Ve většině případů se ustavují na shromážděních chudiny. Takto vzniklé výbory mají takřka vždy vyhraněný protikulacký charakter. Nejsou však zvláštností případy, kdy se kombědy ustavují na společném shromáždění všech obyvatel vesnice, a to zejména tam, kde chudina je slabě organisována a také vyšší orgány jsou slabé. Toho využívá pochopitelně kulactvo. Nepochopení třídní podstaty a úkolů výborů chudiny má potom často za následek růst vlivu kulactva ve výborech, případně jejich přímou přeměnu v orgány kulaků. Třetí skupinu tvoří výbory »volené« nebo jmenované sověty. Případně se sám sovět přejmenoval ve výbor chudiny. V těchto případech je nutným důsledkem přeměna výboru v jakýsi orgán sovětu.

Tvoření výborů chudiny narazilo na ostrý odpor nepřátel sovětské moci. »Levě« orientované buržoasní noviny »Naše slovo« vyjadřují např. údiv nad obviněním kulaků jako nepřátel lidu. »Kdo ukrývá obilí?« — ptají se a odpovídají. — »V dekretu se přímo ukazuje na vesnické kulaky a boháče. Kdo byt i jen málo zná vesnici, musí se usmát a smutně pokývat hlavou. Obilí ukrývá před státem celá vesnice. Všichni obyvatelé vesnice do jednoho jsou „nepřátelé lidu“.«³⁰

Nejaktivněji vystupuje proti výborům chudiny strana »levých« eserů, která se právě v této době ukazuje masám jako strana kontrarevoluce, jako strana ne rolnictva, ale kulactva. Usiluje o zamaskování svého protisovětského zaměření tím, že se odvolává na ideologii »jednoty vesnice« a tvrdí zejména, že po »socialisaci půdy« již nemůže být na vesnici žádná chudina. Zásobovací politika sovětské moci, v níž dekret z 11. června sehrál nemalou úlohu, stává se tak jakýmsi zkušebním kamenem upřímnosti politiky této strany vůči sovětské moci.³¹

²⁹ V instrukci Voroněžské gubernie se např. uvádí: »Tam, kde jsou uvedené organisace kulacké a nechtějí dekret uskutečňovat, přebírají iniciativu při organisaci chudiny stranické organisace stojící na platformě sovětské moci. O sabotáži kulackých organisací informují vyšší instanci, která učiní příslušná opatření.« V poznámce se ještě uvádí, že tam »... kde nejsou stranické organisace, je samotná chudina povinná vzít otázku organisování do svých rukou.« Viz Sověty v epochu vojenného kommunizmu I., str. 338.

³⁰ Viz Kombědy RSFSR, str. 13.

V odvolání na dekret se myslí dekret VÚVV »O reorganisaci lidového komisariátu zásobování a místních zásobovacích orgánů«.

³¹ »Socialisaci půdy« se rozumělo uskutečňování dekretu VÚVV »O socialisaci půdy« (SU RSFSR 1918, č. 25/346), jež vychází ze zásad obsažených v dekretu »O půdě« (SU RSFSR 1917, č. 1/3) a připojeného »Rolnického mandátu o půdě« a dále je rozvíjí. Mandát byl vypracován na podkladě 242 místních rolnických mandátů redakcí »Izvestii Všeruského sovětu rolnických zástupců« a sloužil do vydání dekretu »O socialisaci půdy« jako vodítko pozemkových reforem.

Jak mandát, tak i dekret jsou poznamenány maloburžoasními požadavky. Zvláště je to patrné na požadavku »vyrovnávacího užívání půdy«, jehož realizaci vydávají »leví« eseri

Jak vítají návrh dekretu o výborech vesnické chudiny »leví« eseri, ukazují slova jednoho z představitelů této strany — Kamkova v článku »Tažení proti sovětům rolnických zástupců«, v němž mezi jiným píše: »Věc je v tom, že výbory chudiny nejsou oddělenými podřízenými sovětům rolnických zástupců. Naopak, sovětům se ukládá „všestranně jim pomáhat“ bez toho, že by měly vůči nim jakákoli práva v oblasti kontroly a řízení.« A dále pokračuje: »Při konci třetího paragrafu návrhu dekretu se hluše říká, že volostním a vesnickým výborům chudiny se mohou uložit i jiné příkazy. To je tečka nad „i“. Jiné příkazy to znamená rozšíření pravomoci výborů chudiny do pravomoci sovětů. Vytvářejí se orgány, které nutně nahradí sověty rolnických zástupců, odstraní je se scény. V souvislosti s praktickými úkoly se tak předkládá pod jiným názvem ohlas minulosti — „sověty batrackých zástupců“ — jeden ze základních marxistických omylů. Smysl je stejný jako před tím.«³²

Strach »levých« eserů, maskovaný demagogií »o tažení proti sovětům rolnických zástupců« nebyl bezdůvodný, jak ukázal další vývoj událostí. Kombědy skutečně zasáhly do pravomoci sovětů a nejednou je i přímo nahrazují. Děje se tak však v zájmu pracujících a vykořisťovaných rolníků na vesnici, v zájmu upevnění jejich moci. Obavy »levých« eserů nebyly obavami o práva vesnických sovětů, ale o jejich kulacké chráněnce, o obilí, jež kulaci ukrývali, a o jejich politický vliv na vesnici.

Skutečné pozadí levoeserské »jednoty vesnice« osvětluje názorně zápis ze zasedání Novo-Akšinského volostního sovětu, Penzská gubernie ze 14. července 1918. »Po vyslechnutí zpráv členů volostního sovětu o poměru občanů volosti k organizaci volostního a vesnického výboru chudiny konstatujeme, že ve volosti není kulaků a boháčů a vůbec vykořisťovatelů cizí práce a jsou jen občané, kteří sami na půdě pracují. Nejsou tedy mezi nimi žádné třídní rozdíly.

Rozdělení vesnice na dva nepřátelské tábory — na chudinu a kulaky — zničí sovětskou moc v zemi, protože se tak rozmnoží počet povalečů, t. j. lidí, kteří nepracují na půdě a vůbec nic nedělají a za pomoci sovětské moci, jako na př. organizace vesnické chudiny, budou se dobře přikrmovat i se

za socialistické opatření. Jde v podstatě o rovnostářský maloburžoasní požadavek rozdělení půdy mezi pracujícími se zřetelem na místní podmínky podle pracovní nebo vyživovací normy, t. j. půda se přiděluje podle počtu pracovních sil v hospodářství nebo podle počtu jedlíků. Vyrovnávací dále též proto, že pozemkový fond má být periodicky znovurozdělován se zřetelem k přírůstku obyvatelstva a k stoupání produktivity a úrovně zemědělství. Realisace tohoto požadavku je ústupkem strany a sovětské moci maloburžoasním náladám rolníků, ovšem ústupkem v této době nezbytným a současně i přechodným.

³² V původním návrhu text čl. 3 zněl: »Do pravomoci volostních a vesnických výborů chudiny patří: 1. rozdělování obilí, předmětů denní potřeby a zemědělského nářadí mezi vesnickou chudinu podle níže uvedených výhod; 2. pomoc místním zásobovacím orgánům při odebrání přebytků obilí kulakům a boháčům; 3. volostním a vesnickým výborům mohou být uloženy i jiné úkoly.«

Viz Kombedy RSFSR, str. 14.

svými rodinami na účet těch, kteří ve dne v noci pracují, což konečně povede k tomu, že nikdo nebude pracovat, anebo budou obdělávat půdu jen natolik, nakolik to bude nezbytné pro ně a pro uživení vlastní rodiny na rok. Volostní sovět se jednomyslně *usnází*: výbory vesnické chudiny neorganizovat.«³³

Když sovět nevystačil s otevřeně kulackou argumentací, používá jiné argumenty, jak ukazuje zápis ze zasedání 25. srpna, v němž čteme: »Bylo navrženo organisování neprovádět. Většinou hlasů, 1 proti a 2 se zdrželi, byl přijat druhý návrh, na jehož základě se všechny funkce volostního výboru chudiny přidělují presídiu volostního sovětu, jelikož obyvatelstvo volosti nemá prostředky na udržování výboru chudiny.«³⁴

»Jednota vesnice« se v obrovské většině případů ukazuje však jiná, než s jakou počítali ve svých plánech nepřátelé sovětské moci. Je to jednota zdrcující části jejího obyvatelstva, všech proletářských a poloproletářských živlů ve svazku s dělnickou třídou proti kulakům a boháčům. Rozhodující většina vesnice nejen neodmítá politiku sovětské moci, ale právě naopak, nadšeně ji vítá. Odpor a sabotáž nepřátel lidu nemohly zastavit vítězný pochod výborů chudiny. Kombědy vítězí v průběhu několika měsíců nebo přesněji několika týdnů a stávají se širokou masovou organizací pracujících a vykořisťovaných obyvatel vesnice.

Formy odporu kulactva proti kombědům a sovětské moci byly různé. Lze je rozdělit do tří skupin: ozbrojené povstání s cílem svržení sovětské moci, snahy o znemožnění ustavování výborů vesnické chudiny a konečně snahy proniknout do výborů a rozkládat je. Ve většině případů dochází k jejich kombinování. Zhruba lze říci, že ozbrojený odpor je příznačný pro první období ustavování výborů chudiny, kdy tyto teprve vznikají, nejsou ještě pevné a pod. Stejně tak i snahy o znemožnění ustavování výborů. Jen po neúspěchu obou forem orientuje se kulactvo především na proniknutí do výborů a jejich rozkládání a tak i diskreditování před masami.

V případě kulackých povstání nutno si povšimnout dvou důležitých otázek. První je skutečnost, že masovým ustavováním výborů vesnické chudiny ozbrojený odpor kulactva vrcholí. Děje se tak v podstatě v létě 1918, kdy se kulactvo definitivně sbližuje se statkářstvem a celou bělogvardějskou kontrarevolucí. Vlna kulackých vzpour, která se v létě valí zemí, je dovršením odporu kulactva v této době, kdy kulactvo dobře chápe význam výborů chudiny a usiluje proto na prvním místě o svržení sovětské moci se zbraní v ruce. Výše uvedené okolnosti vedou k tomu, že sovětská moc se s nimi poměrně lehce a rychle vypořádává, zejména když nemají a nemohou mít masový charakter, širší sociální základnu.

³³ Komitety bednoty, I., Sbornik materiálů, Moskva 1933, str. 122.
(V dalším: »Komitety bednoty«.)

³⁴ Komitety bednoty, I., str. 122.

Otázka sociální základny, t. j. v podstatě otázka účasti středního rolníka, je druhou skutečností. Ve většině případů se nedává strhnout. Jsou však také opačné případy, a to především tam, kde je zaujat nesprávný postoj k střednímu rolníkovi, kde je střední rolník zaměňován s kulakem a pod., případně, kde jsou některá opatření mylně, netřídně pochopena a prováděna. Avšak také tam, kde se kulactvu daří strhnout na svou stranu část rolnictva tím, že využívá katastrofálního nedostatku předmětů denní potřeby k protisovětské demagogii a dočasně vítězí, nesmiřitelnost zájmů středního rolníka se zájmy kontrarevoluce stejně vede dříve nebo později k jeho odklonu. Výsledek je proto úplně opačný, než jak počítá nepřítel. Střední rolník poučen trpkými zkušenostmi přechází na stranu sovětské moci a lze říci, že je již uvědomělejší.

Ne všude může kulactvo přistoupit ke vzpourám, a proto volí jinou cestu — znemožňuje ustavování výborů chudiny. Využívá k tomu zmíněné kulacké ideologie »jednoty vesnice«. Tam, kde toto nestačí, sahá přímo k zastrašování, jako např. v Jaroslavské gubernii, kde v některých volostech zastrašuje chudinu tak, že odmítá organisovat výbory chudiny.³⁵ Někde má bránit organisování chudiny vliv kulactva mezi obyvatelstvem, jemuž kdysi kulaci půjčili peníze, obilí a pod., případně rodinné vztahy. Tam kde nestačí ani zastrašování, ani vliv kulactva, sahá nepřítel k podplácení. V Moršanském újezdě chtěli kulaci podplatit např. chudinu tím, že jí rozdělili část ukrytého obilí, aby s ním rovněž spekulovala.³⁶

Někde znemožňuje tvoření kombédů vliv kulactva v sovětech. V Gradsko-Umetské volosti chce sovět dekret zatajit. »Chudina se však o dekretu dověděla a sama přistoupila k organisaci. Potřebovali jsme peníze, a proto jsme se obrátili na volostní sovět s prosbou o 1000 rublů. Tento kulacký sovět nejenže nám nedal peníze, ale hrozil nám, že nám hodí bombu, jestli svoláme zasedání výboru chudiny.«³⁷ Těmito slovy líčí těžkosti při organisaci výboru delegát volosti na Kirsanovském újezdním sjezdu výborů chudiny.

Nechť dělá kulactvo cokoli, jeho kontrarevoluční úsilí končí porážkou podobné té, které se dočkalo v Inokovské volosti. Tady chudina, podle slov jejího zástupce, musela »...pracovat tajně a též výbor byl zorganizován v ilegalitě. Dnes pracujeme otevřeně. — A pokračuje. — Výbor má kolem 200 lidí, otevřeli jsme knihovnu, předplatili si noviny a vůbec se všemožně staráme o vzdělání chudiny.«³⁸

Když kulactvo vidí, že ustavování výborů neznemožní, používá jiné formy boje proti nim — usiluje o proniknutí do výborů, o jejich rozkládání a

³⁵ Viz Kombedy RSFSR, str. 19.

³⁶ Viz Kombedy RSFSR, str. 19.

³⁷ Sovety v epochu vojennogo kommunizma, I., str. 358.

³⁸ Sovety v epochu vojennogo kommunizma, I., str. 357.

ovlivňování práce. Na sjezdu výborů chudiny Šujského újezdu (Ivano-Voznesenské gubernie) konstatuje např. zmocněnec pro výkup, že do »... výborů chudiny pronikli lidé s velikým majetkem (5—6 krav, povozy a pod.). V některých výborech sedí zjevní kulaci a nepřátelé sovětské moci.«³⁹ Případy kulackého vlivu ve výborech chudiny se nejčastěji vyskytují tam, kde jsou výbory ustavovány způsobem odporujícím smyslu dekretu z 11. června, t. j. kde byly voleny na shromáždění veškerého obyvatelstva nebo je volily sověty a pod.

Všechny podobné pokusy odsuzuje ke krachu zákonitost společenského dění. Výbory chudiny jsou nezbytným vyšším stupněm v rozvíjení socialistické revoluce, v jejím prohloubení. Znemožnit jejich organisování, jejich úspěšný boj proti kulactvu může kontrarevoluce jen svržením sovětské moci za pomoci zahraniční intervence. Další vývoj ukázal beznadějnost podobných pokusů. Sovětská moc opírající se o pevný svazek proletariátu a pracujícího a vykořisťovaného rolnictva dokázala odrazit všechny pokusy a vyjít vítězně ze všech střetnutí.

3. ÚKOLY A ČINNOST VÝBORŮ VESNICKÉ CHUDINY

Podle původní koncepce měly být výbory vesnické chudiny jen zásobovacími orgány. Ukazuje to nejen obsah a smysl dekretu z 11. června, ale také řada dalších důležitých aktů věnovaných výborům. Ovšem za situace, kdy vesnice prochází dalekosáhlým revolučním procesem, jakým je ustavování výborů chudiny a jejich činnost, je zcela pochopitelné a nezbytné, že sama praxe milionových mas koriguje směrnice dané shora. A tak můžeme pozorovat, že zatím co v aktech ústředních orgánů jsou výbory z počátku chápány jen jako orgány zásobovací s převážně hospodářskými úkoly, v aktech nižších článků sovětského systému, v guberniích a újezdech je toto chápání rozšiřováno o náplň politickou. V souvislosti s tím jsou nezbytně rozšiřovány také jejich úkoly daleko za úkoly čistě zásobovací.

Jak vysvětlit tento jev? Především samotným charakterem boje kombédů za obilí, které je v rukou kulaků hlavní zbraní proti sovětské moci. V důsledku toho nižší orgány sovětského systému, vycházejíce z praktických zkušeností boje v místech, ze znalostí místních podmínek a lze říci, že také pod tlakem zdola, rozšiřují náplň činnosti výborů chudiny a jejich úkoly, které akty ústředních orgánů určují jen všeobecně. Děje se tak také proto, že místní instrukce, místní akty pocházejí z doby pozdější a shrnují proto první zkušenosti ustavování a práce výborů chudiny.

Jaké konkrétní úkoly výbory vesnické chudiny řeší? Stručný a výstižný obraz poskytuje resoluce přijatá na sjezdu vesnické chudiny Moskevské gubernie 18. srpna 1918 po referátu Jem. Jaroslavského:

³⁹ Sověty v epochu vojennogo kommunizma, I., str. 349.

»1. Výbory vesnické chudiny organisují sověty a RKS k ochraně zájmů chudého a středního rolnictva proti kulackým silám na vesnici. Jsou orgány ochrany zájmů práce proti vykořisťovatelům. Tam, kde se sověty dostávají do rukou kulackých sil na vesnici, mění se v nástroj vykořisťování pracujících. Výbory chudiny musí tam převzít moc do svých rukou.

2. Nejblížeším úkolem výborů vesnické chudiny je registrace majetku, životních prostředků a vedení hospodářství všech obyvatel k správnému využití veškerých sil na vesnici.

3. Evidence, shromažďování a rozdělování všech zemědělských výrobků mezi výrobci podle norem stanovených zásobovacími výbory.

4. Rovnoměrné rozdělení všeho zboží mezi chudým a středním rolnictvem, které vesnice dostává od zásobovacích orgánů.

5. Bezohledný boj se soukromým obchodem za pomoci organisace družstev, jídelen atd.

6. Péče o co nejlepší využití osevní plochy a o zmenšení neobdělávané půdy.

7. Organisace pracovních komun k těmto cílům.

8. Budování ozbrojených sil k ochraně a upevňování opatření sovětské moci v oblasti pozemkové držby a všech jiných vymožeností revoluce.

9. Veškerá pomoc Komunistické straně, která jediná rozhodně podporuje a organisuje výbory vesnické chudiny.«⁴⁰

V popředí činnosti výborů chudiny jsou tedy *otázky zásobovací*. Na úspěch práce ukazují následující čísla: zatím co v prvním období po vítězství Říjnové revoluce získal sovětský stát jen 35 mil. pudů obilí, v dalším období, t. j. v době ustavování výborů chudiny až do první poloviny roku 1919 získal již trojnásobek, t. j. 107 mil. pudů.⁴¹ Rozhodující podíl na tomto úspěchu mají kombědy, neboť jsou pro řešení zásobovacích otázek nejpovolanější, a to jak pro znalost místních podmínek, jež chybí zpravidla zásobovacím oddílům, jakož i pro autoritu, které se těší a která se opírá o důvěru a podporu pracujících a vykořisťované části vesnických obyvatel.

Zásluhou výborů chudiny překonává sovětská moc těžkou zásobovací krizi, která ohrožuje její existenci samu a současně vytváří předpoklady úspěchu zásobovací politiky pro budoucnost. Jejich zásluhou také v pozdějších letech intervence a občanské války nikdy nestojí otázka zásobovací v takové šíři a tak ostře.

Úspěchy výborů chudiny jako zásobovacích orgánů jsou nerozlučně spjaty s druhou stránkou jejich činnosti. Současně s řešením otázek boje za obilí řeší širší úkoly, na prvním místě úkol *potlačení odporu kulactva*. Zde hrozí sovětské moci v této době hlavní nebezpečí, neboť v rukou kulaků

⁴⁰ Sověty v epochu vojenného kommunizmu, I., str. 335—336.

⁴¹ Viz Kombědy RSFSR, str. 123.

se nachází většina přebytků obilí. Dále kulaci představují hlavní sociální oporu kontrarevoluce soustřeďující se v okrajových územích. Představují jakousi pátou kolonu v týlu sovětské moci, která v plánech kontrarevoluce hraje významnou roli. Proto je hlavním úkolem — potlačit kulactvo, vyrvat mu z rukou hlavní zbraň v boji proti sovětské moci — obilí — a zne-možnit mu sjednocení a zorganizování. Tyto úkoly jsou splněny pod heslem boje za obilí.

Na mnohostrannost boje proti kulakům výstižně ukazují slova zástupce vesnice Žilkovo: »Z počátku jsme konfiskovali dům pro kancelář, z rozkradeného majetku jsme získali nábytek, zavedli jsme evidenci obilí a přistoupili jsme k rekvisici, bylo odňato 470 pudů, z nichž 114 bylo vydáno chudině, odbírá se živý a mrtvý inventář pocházející z rozkradeného majetku, byla vybrána daň podle následujícího způsobu: obyvatelé byli rozdělení do tří kategorií — první platila 280 rublů, druhá — 28 a třetí neplatila nic, navíc byla uložena kontribuce; byla zorganizována buňka Ruské komunistické strany bolševiků a uskutečňuje se další zápis.«⁴²

Uvedené ukazuje tři cesty boje proti kulakům, za podlomení jejich hospodářské moci a tím také politického vlivu. Především je to odnímání přebytků obilí a pomoc zásobovacím orgánům, evidence obilí, boj proti překupníkům a v některých případech také organizování zvláštních oddílů pro zajištění sklizně kulaků, kterým je odnímáno stojící obilí.

Další cesta je zdaňování. Významným nástrojem daňové politiky je dekret VÚVV »O jednorázové mimořádné desetimiliardové revoluční dani«.⁴³ Dekret spolu s místními progresivními daněmi, pokutami a p. vede k částečnému odčerpání peněžních prostředků získaných ze spekulace s obilím a p.

Konečně třetí cestu lze nazvat »rozkulačování«. Nemá a nemůže mít nic společného s likvidací kulactva jako třídy. K tomu ještě neexistují potřebné podmínky, potřebné politické a hospodářské předpoklady. »Rozkulačování« uskutečňované v této době je v podstatě výsledkem uskutečňování požadavku vyrovnávacího užívání půdy. Po likvidaci velkostatkářského a podobného vlastnictví půdy postihuje realizace tohoto požadavku hlavně kulactvo. Kombědy se ovšem neomezují jen na odnímání půdy, ale nutně odnímají také živý a mrtvý inventář. V důsledku toho přechází do rukou chudého a středního rolnictva více než 50 mil. ha kulacké půdy a značná část zemědělského inventáře.⁴⁴

Sovětský stát se ovšem nemůže omezit jen na konfiskaci obilí. Současně organizuje *zajištění jeho dostatečného množství pro budoucnost*. Pro kombědy z toho vyplývá úkol zajišťovat co možná nejlepší využití půdy, její

⁴² Viz Kombědy RSFSR, str. 22.

⁴³ SU RSFSR 1918, č. 80/841 — publikováno v Izvestích 2. listopadu 1918.

⁴⁴ Viz Dějiny VKS(b) — Stručný výklad, Praha 1954, str. 221.

obdělání a p. a přitom všemožně napomáhat rozvoji a posilňování hospodářství malého a středního rolníka. Současně jde o to, jak zabránit, aby se tento rolník nedostal do závislosti na kulakovi. Sovětský stát řeší úkol dvojí cestou. Jednak všemožnou podporou jeho hospodářství. K tomu směřuje ustanovení čl. 5, 6 a 7 dekretu z 11. června o přechodu zemědělského nářadí do dispozice výborů chudiny, které jej rozdělují mezi rolnictvo. A dále čl. 10, který je věnován složitějším strojům, aby jich kombědy využívaly k organizaci společné práce a společné sklizně vesnické chudiny.

Ještě celá řada konkrétních aktů o jednotlivých otázkách je vedena snahou pomoci zemědělství a vychovávat rolnictvo v duchu kolektivní práce.

Sovětský stát řeší úkol také *organizací nových forem hospodářství, družstevnictví, společného obdělávání půdy a p. s cílem důkladnějšího využití nářadí atd.* Výbory chudiny stávají se průkopníky těchto nových myšlenek a nových forem hospodaření na vesnici. Jejich zásluhou myšlenka družstevnictví v jeho nejjednodušší formě, myšlenka komun, na vesnici zdomácňuje. I když počet 500 komun, které vznikají na území RSFSR v roce 1918, je malý a samotné komuny trpí různými dětskými nemocemi (slabá členská základna, protože střední rolník zůstává ještě mimo; hospodářská slabost ap.), je významný již sám fakt jejich vzniku.⁴⁵ Komuny se stávají prvními majáky ukazujícími cestu milionům rolníků.

Současně s řešením zásobovacích úkolů řeší výbory chudiny ještě další významný úkol — vybudování a zavedení *masové kontroly* a evidence v zemědělství, té kontroly, jejíž význam nejednou zdůrazňoval V. I. Lenin. K řešení této úlohy výbory nutně dospívají při uskutečňování zásobovací politiky sovětské moci. V zemi s převahou maloburžoasie, rolnictva a k tomu v zemi rozvrácené válkou, bezuzdnou spekulací a p. musí boj za obilí nezbytně dostat charakter boje za zkrocení spekulanta a živelnosti rolníka. Proto také mají zásobovací otázky na tomto úseku širší charakter. Úspěch jejich řešení vyžaduje nahrazení živelného procesu směny mezi městem a venkovem směnou regulovanou státem. Je nezbytností zavedení evidence každého kilogramu obilí a jeho správného rozdělení a stejně i rozdělování jiných předmětů denní potřeby. Jen tak se mohlo úspěšně bojovat proti spekulaci a zajistit zásobování hladovějícího proletariátu a pracujících rolníků a hlavně Rudé armády.

Podstatnou součástí této úlohy je boj se soukromým obchodem a jeho nahrazení obchodem družstevním, rozšíření družstevnictví tak, aby se stalo masovým a skutečně proletářským, kontrola starých družstev, v nichž nejednou sedí protisovětské spekulantské živly, dále kontrola mlýnů a jejich znárodňování, organizace aparátu pro rozdělování zásob mezi obyva-

⁴⁵ Viz Kombedy RSFSR, str. 29.

telstvo a p. V některých případech výbory chudiny dokonce také určují ceny za různé řemeslnické práce a výrobky atd.

Důležitá je činnost výborů chudiny na úseku *agitace* a *propagace*, šíření osvěty na vesnici a likvidace těžkého dědictví carismu — negramotnosti. Zvyšování politického a vůbec všeobecného rozhledu vesnických obyvatel, které minulé režimy úmyslně nechávají v co největší nevědomosti, je jeden z nejdůležitějších předpokladů růstu jejich politické aktivity, pochopení politiky sovětské moci.

Za tím účelem organisují výbory chudiny čtení novin a jejich rozšiřování mezi masami, přednášky o mezinárodní situaci, kursy k likvidaci negramotnosti, zřizují knihovny, organisují ochranu uměleckého majetku, majetku vědeckého a historického významu atd.

Posledním velmi důležitým úsekem jejich činnosti je účast na *zajištění obrany země*. Výbory se zúčastňují zajišťování pevného týlu pro bojující Rudou armádu, potlačování kulackých povstání a odebírání zbraní, dále organisováním výcviku chudiny ve spolupráci s vojenskými komisariáty, bojují proti desertérství a hlavně — podílejí se významně na zásobování armády. Avšak nejen to. Výbory chudiny se aktivně účastní budování milionové Rudé armády, organisujíce na výzvu sjezdu kombédů Severní oblasti vzorné pluky vesnické chudiny. VII. Všeruský mimořádný sjezd sovětů, vycházející z iniciativy sjezdu kombédů, přijímá zvláštní usnesení »O organisaci vzorných pluků vesnické chudiny«. ⁴⁶ Ohlas a nadšení, s jakým se setkává mezi masami, ukazuje usnesení výboru chudiny Belilské volosti (Novgorodská gubernie) z 24. listopadu 1918, v němž čteme »...okamžitě poslat 2 lidi z každého výboru chudiny, aby stáli na stráži zářivé budoucnosti, kterou dává dělnicko-rolnická moc v čele s drahým soudruhem a vůdcem světové revoluce Leninem. Boj začal, čas nečeká, nepřítel nespí. Napněme všechny síly, vyhlásíme bezohledný boj na frontě Krasnovcům, Dutovcům, Kaledincům a na vesnici kulakům; nepřipustíme jim osočovat naši drahou sovětskou moc. Čas nečeká. Soudruzi! Pospíchejme na pomoc našim bojovníkům, rudoarmějcům!« ⁴⁷

Podle složitosti místních podmínek organisují výbory chudiny také vlastní ozbrojené oddíly, vlastní ozbrojenou moc k udržení pořádku.

4. SOVĚTY A VÝBORY VESNICKÉ CHUDINY

Jak je vidět, výbory chudiny při plnění funkce zásobovacích orgánů soustřeďují do svých rukou většinu úkolů hospodářského a politického života na vesnici. Nezbytným důsledkem tohoto zjevu je, že dříve nebo později

⁴⁶ Sjezdy sovetov RSFSR, str. 120.

⁴⁷ Viz Kombedy RSFSR, str. 30.

rozšiřují svou činnost také na jiné stránky místního života. Napomáhá tomu situace v sovětech na vesnici a ve volosti, které v této době nejsou ve většině případů orgány diktatury proletariátu, nýbrž jakýmsi všerolnickými orgány. Výbory chudiny jsou naproti tomu orgány pracujícího a vykořisťovaného rolnictva proti kulactvu a jsou přímo vedeny proletariátem.

Boj výborů chudiny proti kulakům v této situaci nutně přerůstá také v boj proti kulackým sovětům a také tady výbory nutně překračují hranici dekretu z 11. června a mění se dříve nebo později v revoluční orgány moci na vesnici a nahrazují sověty. V opačném případě, když se drží v mezích dekretu a omezují se jen na bezprostřední úkoly, nemohou splnit své poslání a zůstávají na polovině cesty. Poměr sovětů a výborů chudiny není tedy jen formální otázkou vymezení jejich práv, ale důležitou otázkou třídního boje. Je jeho jednou stránkou.

Osud sovětů je různý. Někdy existují nadále spolu s výbory chudiny jako bezmocné orgány, které jak konstatuje rozkaz presidia výkonného výboru Petrovského újezdního sovětu Saratovské gubernie z 25. října 1918 »... se stále více omezují na úplnou nečinnost a na čistě administrativní dopisování si s újezdním výkonným výborem.«⁴⁸ V jiném případě jsou přímo likvidovány, jak ukazuje usnesení společného zasedání Krivopolského sovětu a výboru chudiny (Tambovská gubernie) z 21. září 1918: »... sjednotit v jeden celek a zvolit jeden volostní výbor chudiny o 5 osobách; sjednotit správu volostí v jeden celek a zrušit existující název výkonných výborů sovětů jak volostního, tak i vesnických a zřídit volostní výbor chudiny a ve vesnicích a osadách vesnické a osadní výbory chudiny.«⁴⁹

Případně dochází ke spolupráci sovětu s výborem chudiny, jak je vidět ze slov zástupce Gavrilovského společenství na zasedání Kirsanovského újezdního sjezdu výborů chudiny (Tambovské gubernie) v září 1918, podle nichž »... místní sovět má porozumění pro naši práci a kde může, tam nám pomáhá.«⁵⁰ Stává se tak především tam, kde výbory chudiny, ať již z vlastní iniciativy nebo na návrh vyšších orgánů provádějí nové volby sovětů, t. j. očišťují je od kulaků. Případně měl sovět vyhovující složení již před ustavením výboru chudiny.

Poměr sovětů a výborů chudiny závisí tedy do značné míry na místních podmínkách a na iniciativě výborů chudiny, nebo i vyšších orgánů. Ovšem v každém případě je stav, kdy na vesnici existují vedle sebe dva orgány, na delší dobu neudržitelný a přímo škodlivý, neboť vede ke zbytečným třenicím, k řadě nedorozumění a k mrhání sil a prostředků. Proto gubernské a újezdní orgány z vlastní iniciativy usilují o řešení otázky, což ovšem

⁴⁸ Kombedy RSFSR, str. 120.

⁴⁹ Komitety bednoty, I., str. 240.

⁵⁰ Sovety v epochu voennogo kommunizma, I., str. 357.

různost úpravy neodstraňuje, neboť názory v místech a stejně tak v ústředí se v této otázce liší.

Podle jedněch mají být zachovány jak sověty, tak také výbory chudiny. Výbory chudiny mají být buď kontrolními orgány sovětů nebo mají hrát úlohu odborové organizace chudiny na vesnici. Podle dalších návrhů se mají sověty likvidovat a na jejich místo mají nastoupit výbory chudiny jako místní orgány státní moci. Konečně další návrh doporučuje likvidování výborů chudiny a ponechání jen sovětů.⁵¹

Se stejnou růzností názorů se střetáme v ústředí v otázce řešení další existence výborů chudiny. Nutno vidět, že to úzce souvisí s procesem přerůstání výborů chudiny z orgánů s funkcemi převážně zásobovacími v mimořádné orgány moci v místech. Koncepti výborů chudiny jako zásobovacích orgánů je jasně vidět v dekretu z 11. června, jak o tom byla již řeč výše. Avšak již pro »Řád o vesnických výborech chudiny« vydaný lidovým komisariátem zásobování jako příloha k »Instrukci o agitačních a organizačních oddílech« z 20. srpna 1918, je příznačná jedna podstatná věc, a to, že sice na jedné straně zdůrazňuje jejich charakter jako zásobovacích orgánů, ale současně je vybavuje širokými právy, jako např. právem vydávat nařízení k uskutečňování směrnic všech vyšších zásobovacích orgánů, právem organisovat ozbrojenou milici a p.⁵² Jde sice o práva nutná k řádné činnosti výborů jako zásobovacích orgánů vzhledem k charakteru boje za obilí, ale současně i práva, která právě vzhledem k charakteru boje za obilí, vzhledem k situaci na vesnici a v sovětech vytvářejí předpoklad nahrazení sovětů výbory chudiny.

Také vysvětlení kolegia lidového komisariátu vnitra o funkcích výborů chudiny publikované v Izvestiích z 8. října 1918 hovoří o výborech jako zásobovacích orgánech.⁵³ Ovšem vychází v době, kdy výbory začínají hromadně nahrazovat sověty, proti čemuž směřuje, a proto je také nereálné. Jeho realizace by vedla nejen k těžkostem, nýbrž přímo k podlomení činnosti výborů. Proto je 25. října publikováno nové »Vysvětlení lidového komisariátu vnitra o vzájemném poměru výborů chudiny a volostních sovětů«.⁵⁴ Čteme v něm: »Jestliže bereme v úvahu, že výbory chudiny jsou organizací, která má za cíl zabezpečit zásobování nejchudších vrstev obyvatelstva, považuje se v současné době za nežádoucí odevzdání veškeré

⁵¹ Podrobněji viz Kombedy RSFSR, str. 225—243.

⁵² Viz Kombedy RSFSR, str. 58—60.

⁵³ Text vysvětlení zněl: »V důsledku některých nedorozumění vzniklých v místech, dává kolegium komisariátu vnitra vysvětlení, že výbory chudiny nejsou ode dneška orgány moci a nesmějí zasahovat do práce sovětů.

Jako orgánům se zvláštními úkoly se těmto výborům poskytují jen funkce čistě zásobovacího charakteru s daňovými úkoly.«

Viz Kombedy RSFSR, str. 114.

⁵⁴ Vysvětlení bylo publikováno ve »Věstníku oddělení správy NKVD« — viz Kombedy RSFSR, str. 114.

správy v místech výlučně do rukou výborů chudiny. Tam, kde se volostní sověty jako orgány moci postaví svou činností proti ústavě, ukládá se gubernským a újezdním výkonným výborům opírajícím se o výbory chudiny, aby kulacké volostní sověty zástupců zrušily a zorganizovaly nové opírající se o chudinu. Volostní sověty musí spolupracovat při správě s výbory chudiny a pomáhat jim při uskutečňování jejich bezprostředních úkolů.«

Vysvětlení vychází tedy ze stejné třídní základny sovětů a výborů chudiny a ze snahy zabránit různým nedorozuměním a plýtvání silami a prostředky. Naznačuje současně tendenci vyjádřenou později v usnesení VI. Všeruského mimořádného sjezdu sovětů. Nelikviduje ovšem ještě určité »dvouvládní« vzniklé na vesnici.

K řešení této otázky je zřízena v říjnu 1918 zvláštní komise ze zástupců různých ústředních orgánů. V ní vykrystalisovaly postupně dva názory na řešení poměru sovětů a výborů chudiny a jejich další existenci. Podle jedněch jsou výbory chudiny jen dočasné revoluční výbory prozatímně nahrazující sověty, a to zejména v případě, že jsou sověty kulacké. Podle jiných jsou výbory chudiny stále orgány moci, které mají za cíl usměrňování života vesnice na cestu rozvíjení komun.⁵⁵

Otázka další existence výborů chudiny se stává zvláště naléhavou ke konci roku 1918. Především v důsledku skutečnosti, že výbory, jakmile přebírají moc na vesnici a ve volosti, začínají přerůstat jejich hranice. Potřeba koordinace jejich činnosti v rámci újezdů a gubernií, výměny zkušeností a p. vede k svolávání sjezdů výborů chudiny v újezdech, guberniích a také v oblastech. Zpravidla nezůstává jen při sjezdu, nýbrž se tvoří také újezdní, případně gubernské výbory chudiny, byra, která přebírají pod vedením příslušného sovětu řízení činnosti výborů na daném území. Dvukolejnost, kdy vedle sovětů existují ještě výbory chudiny také ve vyšších člancích, nejenže vede k řadě nedorozumění, plýtvání silami, ale brzdí také organizační výstavbu sovětského systému, a to za stále se zhoršující vnitřní a mezinárodní situace. Nehledě již na to, že jde o stav vzniklý proti smyslu dekretu z 11. června.

V této době — v listopadu 1918 se schází VI. Všeruský mimořádný sjezd sovětů, jenž usnesením »O výstavbě sovětské moci v ústředí, o výborech vesnické chudiny a sovětech v místech«⁵⁶ vnáší jasnost do otázky. Mezi jiným v něm čteme: »... upevnění moci dělníků a rolníků v Rusku není možné bez rovnorodé organizace sovětů na celém území RSFSR. Diktatura proletariátu a nejchudšího rolnictva musí být uskutečňována důsledně od nejvyšších orgánů sovětské moci až dolů. Socialistická výstavba bude dovršena, jakmile se sovětská organizace ustaví ve všech vesnicích v přís-

⁵⁵ Viz Kombedy RSFSR, str. 24.

⁵⁶ Sjezdy sovetov RSFSR, str. 120—121.

ném souladu s ústavou Sovětské republiky. Jen tehdy si budou moci nejchudší a k nim se přimykající střední pracující rolníci zajistit vymoženosti socialistické revoluce. Jen vytvoření jednotné sovětské organizace ve městech a na vesnici upevní sjednocení městského proletariátu s proletářskými a poloproletářskými elementy na vesnici ve společném boji proti všem vykořisťovatelům.«

Usnesení vychází tedy ze stanoviska strany, která odmítá návrhy vycházející z nepochopení úkolů a poslání výborů chudiny a vytyčuje požadavek přetvoření výborů chudiny v sověty, t. j. aby se sověty staly třídními organizacemi pracujících a vykořisťovaných mas na vesnici, orgány jejich svazku s dělnickou třídou, orgány diktatury proletariátu. Prostě řečeno sověty zvolené za přímé účasti výborů chudiny se mají stát jediným základem moci v zemi odzdoła nahoru.

V tom smyslu ukládá usnesení VÚVV vypracování instrukce k provedení nových voleb vesnických sovětů a ke svolání volostních sjezdů sovětů. Nové volby probíhají ke konci roku 1918 a počátkem roku 1919 na základě instrukce VÚVV »O způsobu provedení nových voleb volostních a vesnických sovětů«. ⁵⁷ Instrukce zároveň s okamžitou platností ruší všechna gubernská a újezdní byra a výbory chudiny vzniklé proti smyslu dekretu z 11. června jako zbytečné.

Vzhledem k zostřující se mezinárodní situaci, která vyžaduje urychlené vybudování pružného a jednotného aparátu sovětské moci v celé zemi, ukládá instrukce provedení voleb v co možná nejkratší době. Gubernské a újezdní výkonné výbory jsou zodpovědny za provedení voleb a výbory chudiny za bezprostřední řízení voleb. Základním cílem voleb do volostních a vesnických sovětů je vytvořit z nich orgány diktatury proletariátu stejnorodé co do třídní podstaty a tak v základě likvidovat jakékoli rozštěpení.

Stejný cíl sleduje také centralisace tvoření volebních orgánů, aby se vyloučila možnost vlivu kulaků v nižších orgánech na průběh voleb. Proto instrukce zvláště zdůrazňuje ustanovení ústavy o zbavení vykořisťovatelů volebního práva. Volby mohou mít revoluční smysl jen tehdy, »... když sověty budou zvoleny vesnickou chudinou a středním pracujícím rolnictvem« — píše se v instrukci.

Instrukce má ovšem daleko větší význam. Je nejen prvním aktem nejvyššího orgánu sovětského státu, jenž podrobně rozvádí některá důležitá ustanovení první ústavy RSFSR z roku 1918, zejména části věnované aktivnímu a pasivnímu volebnímu právu, a zavádí jednotný volební řád pro celou zemi. Je také prvním aktem podrobněji určujícím pravomoc a úkoly vesnických a volostních sovětů, otázky jejich organizace a aparátu.

⁵⁷ SU RSFSR 1918, č. 86/901 — publikováno v Izvestích 4. prosince 1918.

Provedení voleb je poslední a zvláště odpovědný úkol výborů chudiny. Na nich do značné míry závisí správné třídní provedení voleb, aby se nové sověty staly skutečně orgány diktatury dělnické třídy a pevnou oporou sovětské moci na vesnici. Nejde o úkol lehký a výbory chudiny při jeho uskutečňování musí překonat nejednu překážku. Částečně to vystihují slova na zasedání sjezdu předsedů a tajemníků volostních výkonných výborů Tambovské gubernie 14. února 1919.⁵⁸ »Přesto, nepřihlížeje k instrukcím a vysvětlením z ústředí, která předvídají všechny možné nesprávnosti a nedorozumění ve volbách,« řekl jeden ze zástupců, »hlavní otázka — instrukce nebo vysvětlení, jak poznat, kde „končí střední rolník a začíná kulak“, se obešla.

V důsledku tohoto nedostatku neprošly volby všude správně a ještě i teď nejednou sověty neodpovídají svému určení.⁵⁹

Po splnění posledního úkolu končí existence výborů chudiny a ty odevzdávají všechny své prostředky a záležitosti nově zvoleným sovětům. Výbory jsou likvidovány a nahrazeny obrozenými sověty, neboť splnily své poslání a úkoly při upevňování sovětské moci na vesnici, při řešení úkolů té etapy socialistické revoluce, která je nutným a důležitým mezistupněm jejího rozvíjení a prohlubování. Když hodnotil význam této etapy, význam výborů vesnické chudiny, V. I. Lenin řekl: »... teprve pak se naše revoluce, ne podle proklamací, ne podle slibů a prohlášení, ale *ve skutečnosti stala proletářskou.*«⁶⁰

Výbory chudiny tím, že sjednotily revoluční živly na vesnici a vtahují je pod vedením dělnické třídy do aktivního politického života, tím, že získávají na stranu sovětské moci středního rolníka a vtahují jej po boku chudiny do boje proti kulakům, stávají se oporou proletářské revoluce na vesnici. Vytvářejí na vesnici sociální základnu, o kterou se mohou opřít jejich dědicové — sověty. Patří jim významná zásluha na porážce kulactva a na přípravě vítězství sovětské moci v letech intervence a občanské války.

5. STRANA A VÝBORY VESNICKÉ CHUDINY

Výbory vesnické chudiny vznikají a pracují pod vedením strany. Strana využívá této revoluční organizace k upevnění svého vlivu na vesnici, k likvidování vlivu různých maloburžoasních stran na vesnické obyvatele a co hlavně, k rozšíření sítě stranických organizací ve volostech a na ves-

⁵⁸ Sověty v epochu vojenného kommunizma, I., str. 281—282.

⁵⁹ Slova neodpovídají plně pravdě, neboť již dekret z 11. června obsahuje určité vymezení. Jsou správná potud, že různé místní podmínky ztěžovaly přesnější vymezení.

⁶⁰ V. I. Lenin: Spisy 29, Praha 1955, str. 151.

nici. Vytváření revoluční politické organizace na venkově jde tak v podstatě po dvou liniích. Jednak po linii, kterou lze nazvat sovětskou, t. j. linií výborů chudiny a po nich nových sovětů. Jednak po linii zřizování buněk komunistické strany ve volostech a na vesnicích, a to za přímé pomoci výborů chudiny a jejich prostřednictvím.

Pro obrácení pozornosti stranických organizací k problémům vesnice a upevnění stranického vedení výborů chudiny má zvláště veliký význam »Oběžník o práci na vesnici« vydaný ÚV RKS(b) 21. září 1918.⁶¹ »Za nynějších okolností má stranická práce na vesnici obrovský význam. — Čteme — Na takovém či onakém provádění této práce závisí do značné míry vyřešení jak zásobovací otázky, tak i úspěch mobilisace.

Naše strana musí vytvořit organizační aparát, který by podchycoval nejodlehlejší kouty sovětského Ruska. Jen budeme-li mít takový aparát, můžeme si být jisti, že budou rychle a správně prováděna všechna opatření, vycházející z centra.

Výbory vesnické chudiny, jejichž organizace probíhala a probíhá zcela pod vedením členů naší strany, mohou se stát jakousi základní buňkou pro vytváření širších organizací.«

Za pomoci výborů chudiny a jejich prostřednictvím rozšiřuje tedy strana svůj vliv na vesnici a doplňuje své řady o nejlepší příslušníky vesnické chudiny. Nejde o náhodný nebo umělý jev, jak ukazuje i zpráva o II. penzském gubernském sjezdu komunistů 10.—12. října 1918. »Jestliže soudíme podle zpráv,« píše se v ní, »není tento příliv (t. j. členů strany — K. O.) náhodným nebo umělým zjevem a vysvětluje se tím, že v létě tohoto roku prožívala vesnice svůj Říjen: chudina se mobilisovala, aby obstála v boji s kulactvem a přirozeně tíhla k naší straně jako vůdci tohoto boje.«⁶²

Na rostoucí sílu strany ukazuje její číselný růst v době po VI. sjezdu strany, t. j. ještě před vítězstvím revoluce, kdy má strana asi 240.000 členů, zatím co v době VII. sjezdu v březnu 1918 vzrostl asi na 270.000, v době VIII. sjezdu v březnu 1919 dosáhla čísla 313.766 členů.⁶³ Ukazuje jej i růst počtu členů strany mezi delegáty na sjezdech výborů chudiny. Na Tambovském sjezdu volostních a vesnických výborů chudiny je na př. ze 411 zástupců 398 komunistů a 4 sympatisující.⁶⁴ Na Zadonském újezdním sjezdu výborů chudiny je ze 134 zástupců 99 komunistů, 25 »levých« eserů a 10 nestraníků.⁶⁵

Jde o stav, ve kterém ovšem je také určité nebezpečí. Poukazuje na něj

⁶¹ J. M. Sverdlov: Výbor z projevů a článků (1917—1919), Praha 1952, str. 123—124.

⁶² Komitety bednoty, I., str. 257.

⁶³ Viz Dějiny VKS(b) — Stručný výklad, Praha 1954, str. 196, 217 a 231.

⁶⁴ Viz Kombedy RSFSR, str. 248.

⁶⁵ Viz Sovety v epochu vojennogo kommunizma, I., str. 351.

J. M. Sverdlov v projevu na koordinační komisi pro otázky výborů chudiny dne 14. října 1918, když v souvislosti se zmíněným Tambovským sjezdem říká, že tendence vyjádřená heslem »Všechna moc naší straně« se musí brzdit a krotit. »Organizační stranická výstavba překročila hranice újezdu: na mnoha místech reprezentují volostní straničtí funkcionáři i státní moc ve volosti, vedou za sebou celou volost.«⁶⁶ V souvislosti s tím se objevuje tendence nahrazovat orgány státní moci v místech stranickými orgány a tak také nepřímo vylučovat z účasti na správě země masy nestraníků.

Rozhodující v této tendenci je však její zdravý prvek, ukazující na správnost politiky, obětavé práce a boje strany za zájmy pracujících, kterým si strana získala svou důvěru v masách. Stejně jako pokles a v podstatě i likvidace vlivu maloburžoasních stran — eserů a menševiků — je zákonitým důsledkem jejich protilidové politiky, v níž se dostávají do jedné fronty s domácí a zahraniční kontrarevolucí, politiky, kterou se sami vylučují z politického života. Rozhodující je, že za pomoci výborů nejenže se na vesnici vytváří rozvětvená síť stranických organizací, spojujících stranu pevně se životem vesnice, ale že současně se kolem nich vytváří, seskupuje pevný a široký aktiv sympatisujících z řad pracujících a vykořisťovaných rolníků.

Výborům vesnické chudiny při všech nedostatecích, projevujících se at již v jejich organizaci nebo v jejich činnosti, patří veliká zásluha na upevnění stranického vedení rolnictva, na upevnění svazku proletariátu a rolnictva a vedení pracujícího a vykořisťovaného rolnictva proletariátem. Patří jim nejen proto, že jako orgány třídního boje na vesnici uskutečnily převrat, rovnající se svým významem převratu v Říjnu, ale také proto, že posílily, upevnily vliv strany na vesnici.

Uvedené představuje jen jednu stránku věci, neboť současně s rozšířením a upevněním stranických organizací na vesnici se upevňuje stranické vedení výborů chudiny. Bez vedoucí úlohy strany by výbory chudiny nedosáhly tak velikých úspěchů. Pomoc stranických organizací výborům chudiny a metody jejich řízení jsou různé. Stranické organizace vysílají své instruktory k organizování vesnické chudiny, usměrňují a kontrolují práci výborů, a to buď přímo nebo prostřednictvím stranických buněk ve výborech a na sjezdech. Nejednou však také přímo nahrazují sovětské orgány, organizují nové volby podle toho, jak to vyžaduje konkrétní situace. Toto, lze říci přímo poručníkování stranických organizací nad činností výborů chudiny a také sovětů, vyplývá ne tak z nepochopení vedoucí úlohy strany, jako ze situace na vesnici zachvácené občanskou válkou, kdy nejednou jedině stranické organizace nebo dokonce jednotliví členové

⁶⁶ J. M. Sverdlov: Výbor z projevů a článků (1917—1919), Praha 1952, str. 127.

strany představují sílu schopnou uskutečňovat politiku sovětské moci a strany a mobilisovat masy k jejímu plnění. Podobné poručníkování je zjevem přechodně nezbytným, ale v pozdějších letech je postupně nahra-
zováno jinými formami uskutečňování vedoucí úlohy strany.

6. OHLAS VZNIKU VÝBORŮ VESNICKÉ CHUDINY

Tvoření výborů vesnické chudiny se neomezuje jen na venkov. Výbory podobného druhu vznikají také ve městech, a to — domovní, uliční, čtvrtkové a městské. Vzhledem k zcela jiné situaci ve městech, kde sověty jsou skutečnými orgány diktatury proletariátu, jsou také úkoly těchto výborů a jejich poměr k sovětům jiné než na vesnici. V »Řádu o domovních výborech chudiny města Retrohradu a jeho okolí« se na př. uvádí, že výbory »...každého rajonu jsou technickými orgány přísluš-
ných rajonních sovětů, plnící všechny úkoly uložené jim sovětskou mocí...«⁶⁷

Výbory chudiny ve městech (uliční, čtvrtkové a p.) jsou masovou inicia-
tivní organizací chudiny, pomocným orgánem městských sovětů a jejich výkonných výborů při přenášení a uskutečňování jejich opatření mezi obyvateli. Jsou organizací, která pomáhá sovětům udržovat pevné spo-
jení s masami, jejich potřebami a tak jim umožňuje rychle reagovat na podněty a požadavky a co hlavně, mobilisovat masy k plnění opatření so-
větské moci. Výstižně to ukazuje instrukce Buzuluckého městského vý-
konného výboru z prosince 1918, určující jejich úkoly takto: »Čtvrtko-
vé výbory chudiny jako orgány nejbližší obyvatelům a orgány nejlépe
znající potřeby chudiny jsou orgány pracovní diktatury a musí uskuteč-
ňovat všechna usnesení výkonného výboru a jeho oddělení a vůbec vše-
chna opatření dělnicko-rolnické moci, která směřují ke konečnému upev-
nění moci pracujících ve všech oblastech života. V souhlasu s tím se jejich
funkce dělí na: a) administrativní, b) bytové, c) rozdělování zásob,
d) zdravotnické, e) kulturně osvětové.«⁶⁸

Těžiště jejich práce je v péči o potřeby obyvatel, t. j. o bytovou politiku,
o udržování bytového fondu, o různá obecně prospěšná zařízení (lázně,
parky, kluby atd.), revize obchodů, zásobování a rozdělování potravin
mezi obyvatele, o čistotu města, ulic, zřizování různých kulturně osvěto-
vých zařízení (knihoven, klubů a p.), jídelen (bezplatných) a pod. Dohlí-
žejí na plnění pracovní povinnosti bývalých vykořisťovatelů, na to, aby se
v jejich bytech nescházely různé kontrarevoluční živly a organizace, aby
se v nich neukrývali bělogvardějci atd.

⁶⁷ Sovety v epochu vojennogo kommunizma, I., str. 360.

⁶⁸ Tamtéž, str. 363.

Výbory chudiny ve městech nemají dlouhého trvání. Stejně jako na vesnici i ve městech potřeba upevnění sovětské moci, jednota její organizace, organizační výstavby, bez níž je takovéto upevnění stěží možné, vynucuje si jejich likvidaci. Vynucuje si ji potřeba odstranění jakékoli dvoukolejnosti, tříštění sil a práce mezi různými orgány. Proto v první polovině roku 1919 předávají se jejich funkce jednotlivým oddělením výkonných výborů.

Organisace stejného druhu a významu jako jsou v RSFSR výbory vesnické chudiny vznikají také v bratrských sovětských republikách. Na Ukrajině jejich úkoly plní komitáty nezámožných seljan — komnezamy. Vznikají o něco později, až po osvobození Ukrajiny, ale na rozdíl od výborů vesnické chudiny se zachovávají delší dobu a své poslání, ovšem ve změněné formě, plní takřka po dobu 10 let.

V jejich vývoji lze vidět v podstatě dvě základní období. V prvním období, t. j. v podstatě v letech občanské války a intervence, v letech válečného komunismu, plní stejné úkoly jako výbory chudiny — jsou orgány třídního boje na vesnici, boje proti kulakům, banditismu, provádějí zásobovací a kulturně osvětové úkoly.

Přechod k nové hospodářské politice vede k podstatné změně jejich postavení a úkolů. Z organizace plnící administrativní a hospodářské úkoly mění se v organizaci společenskou, která pracuje na základě vlastních stanov, a ne pouze na základě celostátních zákonů. V organizaci, jejíž členové nemají ve srovnání s ostatními obyvateli vesnice neorganizovanými v komnezamech, žádné zvláštní výsady, ať již politické, hospodářské nebo jiné. Těžiště jejich práce se přesouvá do oblasti hospodářské. Pečují o rozvoj hospodářství chudiny a středního rolníka, zejména jejich vtahováním do družstev, ať již výrobních, prodejních nebo jiných. Současně plní důležité úkoly při usměrňování rostoucí politické aktivity pracujících k upevňování sovětské moci na vesnici, k upevňování sovětů.

Přechod k hromadné kolektivizaci země a k likvidaci kulactva jako třídy činí jejich další existenci zbytečnou. Své hlavní poslání — vtažení rolníka do družstev splnily a jsou proto likvidovány.⁶⁹ Jejich existence a činnost je ukázkou přihlížení k různým místním poměrům v jednotlivých sovětských republikách a oblastech při uskutečňování jednotné politiky výstavby socialistické společnosti.

⁶⁹ Viz A. Malickij: Sovetskoje gosudarstvennoje pravo (Očerki), Charkov 1926, str. 245—264.

УКРЕПЛЕНИЕ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В ДЕРЕВНЕ

Карол Ондрис

В истории Великой Октябрьской социалистической революции значительное место занимают вопросы политики партии и советской власти в деревне. Важным звеном этой политики являются комитеты деревенской бедноты, образуемые осенью 1918 года.

Значение комитетов деревенской бедноты необходимо рассматривать в связи с особенностью Великой Октябрьской социалистической революции. В чем же заключается эта особенность? В том, что ее непосредственной и ближайшей задачей является завершение буржуазно-демократической революции. Однако вопросы буржуазно-демократической революции Октябрьская революция решает только «...походя, мимоходом, как „побочный продукт“ нашей главной и настоящей, пролетарски-революционной социалистической работы.» (Ленин, Сочинения, т. 33, стр. 32.)

Пока Октябрьская революция заканчивает буржуазно-демократическую революцию она, разумеется, принимается с симпатиями всем крестьянством. Поэтому в первые месяцы после победы революции для деревни характерен дух единства крестьянства в отношении помещиков. Это необходимо переходное положение в период, когда революция еще остается революцией крестьянской и не выходит из буржуазных рамок. Единство деревни является только переходящим и под ним только на короткое время скрыты непримиримые классовые противоречия в деревне.

В этом отношении революции угрожает самая большая опасность, так как «Опыт всех революций, которые до сих пор были в Европе, наглядно подтверждает, что революция неизбежно терпит поражение, если крестьянство не побеждает кулацкого засилья». (Ленин, Сочинения, т. 28, стр. 153). Осуществить Октябрьскую революцию в деревне пролетариат, конечно, не мог тотчас же. Он нуждался во времени для создания необходимых предпосылок. Время нужно было и крестьянству.

Все эти предпосылки создаются в главном в течение первых 8—10 месяцев существования Советской власти. Только после создания на очередь приходит самая важная задача, не только внутреннего строительства, но и революции в целом — задача организации деревенской бедноты, объединения ее под руководством пролетариата для борьбы против сопротивления кулаков.

В результате остроты вопроса снабжения, который становится центром внимания деятельности всех советских органов, эта борьба осуществляется под лозунгом, которым Ленин охарактеризовал положение: «борьба за хлеб, это борьба за социализм!». Под этим лозунгом партия мобилизует и организует массы пролетарских и полупролетарских элементов в деревне на борьбу против кулаков и на образование их собственной классовой организации — комитетов деревенской бедноты. Основы для их массового образования заложил декрет ВЦИК «Об организации деревенской бедноты и снабжении ее хлебом, предметами первой необходимости и сельскохозяйственными орудиями» от 11 июня 1918 года. Наименование декрета и классовых организаций бедноты не должны, однако вводить в заблуждение, что как будто бы речь шла только об органах бедноты.

Комитеты бедноты это объективная необходимость, ибо иначе революция не могла бы развиваться и ее победа не могла быть прочно обеспечена. Их образова-

ние нужно рассматривать в связи с положением в деревне и общей политикой снабжения, проводимой советской властью, в связи со всем предшествующим развитием и практическим опытом трудового и эксплуатируемого крестьянства и со всей предшествующей политикой партии. Поэтому и сопротивление врагов советской власти комитетам бедноты во всех его формах неизбежно осуждено на неудачу, к которой его предопределяет закономерность общественных явлений.

В центре внимания комитетов бедноты стоят вопросы снабжения. Успех в этой области неразрывно связан с тем, что с решением вопросов борьбы за хлеб решаются и более широкие задачи, в первую очередь задача подавления сопротивления кулаков. Эта деятельность, конечно, неограничивается только конфискацией хлеба, но организуется и обеспечение его достаточного количества в будущем. Эта задача решается различными способами и, а это имеет особую важность, путем организации новых форм ведения хозяйства в деревне. Решая задачи снабжения комитеты бедноты решают и другую важную задачу — построение и введение массового контроля и учета в сельском хозяйстве. Важное значение имеет деятельность комитетов в секторе агитации и пропаганды и наконец, в обеспечении обороны страны.

Выполняя свои функции комитеты сосредоточивают в своих руках решение большинства вопросов экономической и политической жизни деревни. Комитеты необходимо выходят из границ, установленных декретом и превращаются в революционные органы власти в деревне, заменяя советы.

Положение, когда в деревне существуют рядом друг с другом два органа для длительного времени не целесообразно и просто вредно. Вопрос решает 6-ой Всероссийский Съезд Советов постановлением «О строительстве советской власти в центре, комитетах бедноты и советах на местах».

Декрет исходит из принципа, что комитеты бедноты должны сделаться советами, т. е. единой организацией советской власти снизу доверху. На основании этого постановления ВЦИК дает инструкцию «О порядке перевыборов волостных и сельских советов». Проведение этих выборов — последняя и особо ответственная задача комитетов бедноты, после осуществления которой комитеты ликвидируются.

Образование комитетов бедноты не ограничивается только деревней. Комитеты подобного характера возникают и в городах где, конечно, их положение и задачи другие, т. к. в городах положение другое. Равно и в братских советских республиках возникают организации подобного типа, как в РСФСР комитеты деревенской бедноты.

Образование революционной политической организации в деревне не идет только по советской линии, т. е. линии комитетов бедноты, а после них советов. Оно идет также по линии образования ячеек Коммунистической Партии в волостях и в деревнях при прямой поддержке комитетов бедноты. Комитеты при этом возникают и с самого начала работают под руководством Партии.